

City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat'

Tussenrapportage juni 2021

Context: Waarom deze City Deal?

Digitalisering en technologisering veranderen onze steden, regio's en dorpen de komende jaren ingrijpend. Maar welke instrumenten hebben we nodig om dat op een zo goed mogelijke manier te laten verlopen? Zodat we de leefbaarheid in onze steden kunnen vergroten en onze democratische waarden kunnen borgen. In de City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat' ontwikkelen, toetsen en implementeren we die instrumenten.

Als we willen dat onze steden leefbaar blijven, moeten we gebruik maken van de nieuwste technieken. Het verandert het ontwerp, de inrichting, het beheer, het functioneren en het bestuur van regio's, steden en dorpen in de hele wereld en dus ook in Nederland. Daar krijgen alle overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties, ontwerpers, maar zeker ook inwoners mee te maken. De voortekenen hiervan zien we nu al, in onze eigen samenleving maar ook in verschillende economische sectoren. Deze voortekenen zijn door te trekken naar ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. Maar we willen wel dat dat op een democratische manier gebeurt. We moeten het zo organiseren dat we gebruik maken van de kansen die nieuwe technologie biedt, maar er geen last van krijgen. Dat regelen we in deze City Deal.

Wat biedt het instrument City Deal?

Met Agenda Stad hebben steden, rijksoverheid samen met maatschappelijke partners zich gecommitteerd om groei, leefbaarheid en innovatie in het Nederlandse en Europese stedennetwerk te bevorderen. Dit doen we door het sluiten van City Deals rond concrete, stedelijke transitie-opgaven, in dit geval de digitalisering van de buitenruimte in stedelijk gebied. In de City Deal werken ambitieuze partners uit de steden, publiek en privaat, samen met de rijksoverheid aan nieuwe oplossingen, waarbij bestaande praktijken en financieringsmodellen ter discussie staan. Samenwerking tussen stedelijke regio's is daarbij cruciaal.

Doel: grote opgaven aanpakken

De deelnemers aan deze City Deal stellen dat digitalisering en technologisering moet worden ingezet om de grote opgaven waar Europa en Nederland voor staan, aan te pakken. Het gaat daarbij onder meer om de energietransitie en andere gevolgen van de klimaatverandering; de gevolgen van de groeiende verstedelijking en dan met name de mobiliteitsdruk in steden; het opzetten van een circulaire economie; het inclusief houden van onze samenleving en het leefbaar houden van steden en het platteland. De huidige COVID-19-pandemie is daarbij een uitdaging op zichzelf en versterkt de andere genoemde opgaven. Dit is samen te vatten in het Sustainable Development goal 11 van de Verenigde Naties: maak steden inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam.

Op een democratische manier

De deelnemers aan deze City Deal vinden dat digitalisering en technologisering moet bijdragen aan een samenleving waarin iedereen in vrijheid kan leven en dat het moet leiden tot het versterken van de democratie. Die samenleving moet veilig zijn met een betrouwbaar maatschappelijk verkeer. Dat is niet altijd vanzelfsprekend of eenvoudig: ontwikkelingen door digitalisering en technologisering kunnen deze vrijheid en democratie ook bedreigen. Daarom moeten de ethische dilemma's die door

het Rathenau Instituut zijn benoemd in het rapport 'Opwaarderen' in acht worden genomen. Dat zijn: privacy, autonomie, veiligheid, controle over technologie, menselijke waardigheid, rechtvaardigheid, machtsevenwicht.

Wat er verandert

De deelnemers aan deze City Deal zien dat digitalisering en technologisering de volgende verandering behelst: door digitalisering en technologisering worden alle objecten en gebruikers daarvan in het fysieke domein met elkaar verbonden tot een intelligent netwerk. Dat betekent dat alle onderdelen van die fysieke ruimte, en alle mensen die daar zijn, met elkaar kunnen communiceren. Hierdoor wordt afstand tussen regio's, steden en dorpen veel minder relevant en wordt de samenleving veel flexibeler. De verwachting is dat er daardoor meer behoefte komt aan betekenisvolle en uitgesproken plekken die door groepen mensen als aangenaam worden ervaren, want als de samenleving erg flexibel wordt, zijn mensen in principe bij voorkeur op de plek die ze op dat specifieke moment het aangenaamst vinden.

Focus op processen

De deelnemers aan deze City Deal constateren dat om deze en andere vragen goed te kunnen beantwoorden, bestaande processen en instrumenten voor ontwerp, inrichting en beheer van de stad moeten worden aangepast. Dat overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners op een nieuwe manier met elkaar moeten samenwerken. Er moeten nieuwe afspraken worden gemaakt, nieuwe werkwijzen worden bedacht. Dat leidt tot grote veranderingen en vraagt om bestuurlijke lef en een praktische benadering passend bij de lokale verschillen, gekoppeld aan Europa en de rest van de wereld. Met oog voor de kansen, bedreigingen en het onverwachte. Als dit alles wordt gedaan, dan wordt optimaal gebruikgemaakt van de kansen die digitalisering en technologisering bieden.

Wat doen we?

In deze City Deal willen we ten minste twaalf processen veranderen waarmee regio's, steden en dorpen worden ontworpen, ingericht, beheerd en bestuurd, zodat optimaal gebruik kan worden gemaakt van de kansen die digitalisering en technologisering bieden. De deelnemers aan de City Deal spannen zich gedurende de looptijd van de City Deal in om deze processen te veranderen, deze processen te borgen, te implementeren en opschaling te bereiken. Dit gebeurt vanuit de bestaande praktijk, waardoor de ontwikkelde oplossingen vraaggestuurd en niet aanbodgestuurd zijn. Lees in hoofdstuk 2 meer over de processen waar we in deze City Deal aan werken.

De 'instrumentenkoffer'

De instrumenten die we ontwikkelen op de procesvragen, verzamelen we in een instrumentenkoffer die we verzamelen in een online 'instrumentenkoffer'. Dit doen we op de website www.toolboxslimmestad.nl. Al bestaande instrumenten verzamelen we ook in de instrumentenkoffer, waarbij we ook focussen op de internationale markt. Zo voorkomen we dat we dubbel werk doen. Al bestaande instrumenten kunnen ook worden aangemeld via de website www.toolboxslimmestad.nl.

Wie doen er mee?

De volgende partijen nemen deel aan City Deal:

De City Deal wordt op verzoek van het Ministerie van BZK i.s.m stedennetwerk G40 uitgevoerd door Future City Foundation.

Ministeries

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ministerie van Justitie en Veiligheid,
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Provincies

Provincie Overijssel
Provincie Zuid-Holland

Waterschappen

Waterschap Vallei en Veluwe

Overheidsorganisaties

ICTU
Kadaster
Politie

Gemeenten

Gemeente Almere
Gemeente Alphen aan den Rijn
Gemeente Amersfoort
Gemeente Apeldoorn
Gemeente Breda
Gemeente Capelle aan den IJssel
Gemeente Den Haag
Gemeente Deventer
Gemeente Enschede

Gemeente Heerlen

Gemeente Helmond
Gemeente Maastricht
Gemeente Roeselare (België)
Gemeente Rotterdam
Gemeente 's-Hertogenbosch
Gemeente Sittard-Geleen
Gemeente Zwolle

Bedrijven

AM
Arcadis
Argaleo
BPD
Civity
DHM
ELBA\REC
Heijmans
Jelmer
Kennedy Van der Laan
KPN
Overmorgen
Phbm
Vodafone Ziggo
WeCity
We Consult

Brancheorganisaties

BNA
BNSP
BTG
FIWARE
FME
NVTL

Kennisinstellingen

Fontys Hogeschool
Hogeschool Rotterdam
Saxion Hogeschool

Maatschappelijke organisaties

Amsterdam Smart City
CBS
Data- en Kennishub Gezond Stedelijk Leven
Economic Board Utrecht
G40
NEN
Platform31

Internationaal

Deze City Deal gaat ook over de landsgrenzen van Nederland. Zo is de FIWARE Foundation aangesloten bij de City Deal en we hebben erg korte lijnen met OASC, Living in EU en RvO voor internationale borging. Daarnaast werken we nauw samen met Eurocities op procesvragen over burgermeetinitiatieven.

Waarom partners meedoen

Uiteraard stappen de partners in omdat ze met ons de doelen van de City Deal willen halen. Maar elke partner heeft wel haar of zijn eigen specifieke motieven en zwaartepunten

Genoemde redenen om mee te doen zijn (in willekeurige volgorde):

- Verdieping van kennis op smartcityonderwerpen
- Agenderen van het smartcityonderwerpen binnen de eigen organisatie, zowel operationeel als bestuurlijk
- Nieuwe contacten opdoen en zo het eigen netwerk uitbreiden rondom smart city
- Kenniskloof tussen markt en overheid overbruggen
- Markt voor producten en diensten verkennen (bedrijfsleven)
- Tooling ontwikkelen omdat hier een gebrek aan wordt ervaren.

Kosten

Provincies, waterschappen, gemeenten, overheidsorganisaties en bedrijven dragen per partij per jaar 9.000 euro (exclusief btw) bij. Ministeries (genoemd bij Het Rijk) dragen per partij per jaar 20.000 euro (exclusief btw) bij. Met de overige partijen wordt de bijdrage in onderling overleg vastgesteld.

Dit levert de City Deal op

De City Deal is sinds december 2020, nu een halfjaar onderweg en heeft de eerste resultaten geboekt. We zetten op rij wat de City Deal in het algemeen en voor onze partners tot nu toe heeft opgeleverd.

Netwerk

Het netwerk van de City Deal bestaat uit 58 publieke en private partijen:

3 ministeries	16 bedrijven
16 gemeenten	17 maatschappelijke organisaties
2 provincies	3 kennisinstellingen
1 waterschap	

Daarnaast hebben de partners toegang tot een groot Europees netwerk via [FIWARE](#) en [Eurocities](#).

Verder zijn er nog 3 partijen die serieus overwegen om ook partner te worden van de City Deal. Naar verwachting tekenen zij de dealtekst begin september 2021.

In het netwerk zijn ruim 175 professionals actief, met name directeuren, strategen en (beleids)adviseurs. Dat levert veel nieuwe contacten op voor de partners, maar ook kennisuitwisseling tussen partijen die elkaar buiten de City Deal niet zouden spreken.

Subsidies

In samenwerking met de City Deal-partners hebben we 3 subsidieaanvragen ingediend:

1. TSI – Deze is toegekend, vanaf juni 2021 start het project CitiMeasure > zie ook het hoofdstuk ‘De instrumenten waaraan wordt gewerkt’
2. [Innovatiebudget Digitale Overheid](#) is aangevraagd i.s.m. werkgroep Crowd Safety Manager, voor doorontwikkeling van het dashboard voor handelingsperspectieven voor hulpdiensten > in afwachting van uitslag
3. [Innovatiebudget Digitale Overheid](#) is aangevraagd i.s.m. werkgroep Lokaal Meten – vergelijken van projecten > in afwachting van uitslag

Ontwikkeling van instrumenten

In de City Deal werken we aan ten minste 12 procesvragen. In het hoofdstuk ‘De instrumenten waaraan wordt gewerkt’ kunt u lezen aan welke procesvragen wordt gewerkt.

Een daarvan, de **Crowd Safety Manager**, gaat over hoe je realtime drukte in een steden kunt meten en kunt communiceren met mensen in de stad. Hiervoor is een dashboard ontwikkeld i.s.m. het bedrijf Argaleo. Inmiddels is het dashboard in combinatie met sensoren in de stad in werking en wordt nu gebruikt in de gemeenten 's-Hertogenbosch, Breda en Den Haag. In een digitale kopie van de stad, een zogenaamde digital twin, wordt data slim gekoppeld en geanalyseerd om inzicht te geven in de bezoekersstromen in de binnenstad. De tool ondersteunt het crowd management in de stad bij de verwachte versoepeling rondom corona in de aankomende maanden, maar het is ook nuttig daarna tijdens evenementen.

De 11 andere instrumenten zijn volop in ontwikkeling. Zo is de vernieuwde versie van de ‘**modelverordening** voor smartcitytoepassingen in de openbare ruimte’ getest in gemeente

Rotterdam. Hiervoor is het aanvraagformulier van de verordening ingevuld voor de Connected Energy Network Tool Rotterdam (CENT-R), de Rotterdamse slimme (licht)mast. De werkgroep gaat de modelverordening verder verbeteren met de inhoudelijke en juridische feedback over het aanvraagformulier en de toepasbaarheid ervan.

Ethiek en regelgeving zijn belangrijke thema's binnen de City Deal. Als we willen dat onze steden leefbaar blijven, moeten we gebruik maken van de nieuwste technieken. Maar we willen wel dat dat op een democratische manier gebeurt. We moeten het zo organiseren dat we gebruik maken van de kansen die nieuwe technologie biedt, maar er geen last van krijgen. Vanuit de werkgroep Ethiek en in samenwerking met andere partners is er daarom veel aandacht voor de ethische aspecten voor de instrumenten die we ontwikkelen. En we gaan bijvoorbeeld op 17 juni in gesprek met de Autoriteit Persoonsgegevens over wat wel en niet mag in de smart city, qua privacy en regelgeving.

De City Deal-instrumenten '**Lokaal Meten - Vergelijken van projecten**' en '**Lokaal Meten – Hoe betrek je burgers**' worden opgeschaald naar Europees niveau. In samenwerking met Eurocities, het Europese netwerk van meer dan 190 steden in 38 landen, worden deze instrumenten doorontwikkeld onder de naam *CitiMeasure - using citizen measurement to create smart, sustainable and inclusive cities*.

De komende twee jaar zal Eurocities Europese steden, netwerken van belanghebbenden en instellingen betrekken om bij te dragen aan de ontwikkeling van drie meetinstrumenten voor Europese burgers. Twee daarvan zijn een directe opschaling van de City Deal-instrumenten 'Lokaal Meten - Vergelijken projecten' en 'Lokaal Meten – Hoe betrek je burgers'. In het Europese project wordt daarnaast nog een instrument ontwikkelt om de democratie te beschermen en de inclusiviteit van meetinitiatieven te waarborgen. Daarnaast worden de drie instrumenten getest in Europese steden en er wordt een Europees kenniscentrum voor burgermeetinitiatieven opgericht.

Nieuwe City Deal 'Slim Maatwerk

We zijn erg blij dat we samen met de mensen van Programma Sociaal Domein en de City Deal 'Eenvoudig Maatwerk' een nieuw project beginnen: de City Deal Slim Maatwerk (io) waarin we onderzoeken hoe digitalisering en technologisering kan bijdragen aan het oplossen van problemen in het sociaal domein. Voor deze City Deal slaan de City Deals 'Eenvoudig Maatwerk' en 'Een slimme stad, zo doe je dat' de handen ineen. Beide City Deals zijn een initiatief van Agenda Stad. We bundelen de kennis over vraagstukken in het sociaal domein met onze visie op hoe de stad verandert door digitalisering en technologisering. Dat levert nieuwe inzichten op en het zorgt voor een breder netwerk en een betere borging van wat er wordt ontwikkeld in de City Deals. Door onze krachten, netwerk en kennis te bundelen hopen we echt het verschil te kunnen maken. Vanuit die bestaande City Deals werken we nauw samen met Programma Sociaal Domein en Stedennetwerk G40.

Bewustwordingscampagne G40

Voor de G40 werken we mee aan een campagne om meer bewustwording te creëren van de mogelijkheden van digitalisering en smart city meer 'top of mind' krijgen bij bestuurders, bestuursadviseurs en raadsleden. En in de aanloop naar de verkiezingsprogramma's van na maart 2022 digitalisering hoog op de agenda te krijgen.

De doelgroep die de campagne moet bereiken zijn de mensen die onbewust onbekwaam zijn. Die eigenlijk niet zo goed weet wat ze met het onderwerp smart city aan moeten en daardoor snel terugvalt op een 'traditionele' manier van werken. Ze zijn op dit moment teveel bezig met (kleine) pilots, die mede door het ontbreken van een breed draagvlak niet worden opgeschaald. En daarbij verschilt het kennisniveau bij de gemeenten enorm. De campagne gaat vanaf september 2021 van start.

Evenementen, media en communicatie

In 2021 hebben we de City Deal onder de aandacht gebracht op online evenementen, in de media en op social media. We lichten de hoogtepunten voor u uit.

Interne evenementen

We organiseerden elke maand een online bijeenkomst voor de City Deal partners om samen te werken in de werkgroepen, partners te informeren over de stand van zaken van de City Deal en het kennis uit te wisselen binnen het netwerk. Aan deze sessies deden gemiddeld 175 partners mee.

Externe evenementen

31 maart - Novi-conferentie: Digitalisering en innovatie als instrumenten voor de NOVI

Op woensdag 31 maart vond de eerste conferentie over de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) plaats over een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Tijdens de NOVI conferentie organiseerden we vanuit de City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat' een online rondetafelgesprek met de online tafelgasten:

Jan-Bert Dijkstra - Ministerie van IenW, Directeur programma Mobiliteit en Gebieden

Robin Kroes – VodafoneZiggo, Executive Director Strategy, Insights & Integration

Anita Nijboer - Kennedy van der Laan, partner en advocaat

Shahid Talib – Heijmans, directeur smart cities

Marieke van Wallenburg - Ministerie van BZK, directeur-generaal Overheidsorganisatie (DG OO)

Wim Willems - G40, wethouder Apeldoorn en mede voorzitter G40 themagroep smart cities

De sessie is terug te kijken via <https://future-city.nl/novi-conferentie-31-maart/>

8 april - Innovatie Expo: Hoe bestuur je een slimme stad

Onder leiding van Jan-Willem Wesselink ging staatssecretaris van BZK Raymond Knops, bestuurders en innovatieve bedrijven in discussie over de uitdagingen van het besturen en innoveren in een slimme stad. Met de online tafelgasten:

Raymond Knops - Staatssecretaris BZK

Jeroen Hoencamp – VodafoneZiggo, CEO

Michiel van Willigen – Gemeente Zwolle, wethouder

Wim Willems - G40 en gemeente Apeldoorn, wethouder en mede voorzitter G40 themagroep smart cities

Barbara Kathmann - Tweede kamerlid namens de PvdA

De sessie is terug te kijken via <https://future-city.nl/innovatie-expo-8-april/>

20 april – Webinar: Hoe draagt digitalisering bij aan een meer duurzame samenleving?

In samenwerking met de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) organiseerden we een webinar over digitale technologie beter worden benut voor de duurzaamheidstransities, welke kansen en bedreigingen het biedt.

De sessie is terug te kijken via <https://future-city.nl/webinar-hoe-kan-digitalisering-bijdragen-aan-een-meer-duurzame-samenleving/>

Komende evenementen

14 juni – Webinar: Public private citizen partnerships on measure our city projects – tijdens het online congres ‘100 Climate Neutral Cities in Europe by 2030’ georganiseerd door i.s.m. de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

17 juni – Webinar: Wat mag wel en niet van de AP in de smart city?

3-4 september – Democratie Festival 2021

1 november – De Dag van de Stad 2021

16-18 november - Smart City Expo Barcelona 2021

2-3 december – City Deal Jaarcongres

In de media

27 januari 2021, Analyse Nederland: Een city is smart als de technologie bijdraagt aan de welvaart van de inwoners

<https://analysenederland.nl/article/een-city-is-smart-als-de-technologie-bijdraagt-aan-de-welvaart-van-de-inwoners.html>

19 maart 2021, Stadszaken.nl: G40 presenteren plan voor slimme verstedelijking aan toekomstig kabinet

<https://stadszaken.nl/artikel/3417/g40-presenteren-plan-voor-slimme-verstedelijking-aan-toekomstig-kabinet>

26 maart 2021, Binnenlands Bestuur: Burgermetingen voor beter gemeentelijk beleid

<https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/nieuws/burgermetingen-voor-beter-gemeentelijk-beleid.16470762.lynkx>

12 april 2021, Stadszaken.nl: Staatssecretaris Knops: ‘Durf te experimenteren met digitalisering’

<https://stadszaken.nl/artikel/3456/staatssecretaris-knops-durf-te-experimenteren-met-digitalisering>

31 mei, 2021, Analyse Nederland: Jan-Willem Wesselink, Leefbare steden in de toekomst op basis van data en technologie

<https://analysenederland.nl/article/jan-willem-wesselink-leefbare-steden-in-de-toekomst-op-basis-van-data-en-technologie.html>

Publicaties

Februari 2021, boek: Zo bestuur je een slimme stad – de democratie versterken met een digitaliserende samenleving

Dit is een uitgave van Future City Foundation, i.s.m. met partners van de City Deal.

Bekijk het boek via <https://future-city.nl/slimbesturenboek/>

Maart 2021, rapport: Samenwerking G40 en Rijk: Slimme duurzame verstedelijking - Digitalisering inzetten op maatschappelijke opgaven en kansen bieden aan het Nederlandse bedrijfsleven

In samenwerking met G40 en o.a. City Deal ‘Een slimme stad zo doe je dat’

Lees het rapport via: <https://www.g40stedennetwerk.nl/files/2021-03/G40-Smart-City-Rapport-210321-ONLINE.pdf>

28 april 2021, nieuwsbericht: City Deal’s crowd management dashboard haalt Den Bosch veilig uit de lockdown

<https://agendastad.nl/city-deals-crowd-management-dashboard-haalt-den-bosch-veilig-uit-de-lockdown/>

Linkedin

Op LinkedIn laten we zien wat we binnen de City Deal doen en dat het een proces van learning-by-doing is. Daarom delen we wekelijks vragen uit de werkgroepen en de lessen die zij hebben geleerd. We taggen in de berichten de betrokken partners, en laten zo het City Deal netwerk zien. Op LinkedIn kregen we 214 extra volgers, en nu in totaal 414 volgers.

Principes en randvoorwaarden

Bij het beschrijven van de processen en het ontwikkelen van de instrumenten wordt uitgegaan van de volgende principes en randvoorwaarden:

Principes

Democratisch – Er wordt rekening gehouden met de ethische dilemma's die door het Rathenau Instituut zijn benoemd in het rapport 'Opwaarderen': privacy, autonomie, veiligheid, controle over technologie, menselijke waardigheid, rechtvaardigheid, machtsevenwicht.

Duurzaam – Zoals bedoeld in het Sustainable Development Goal 11 van de Verenigde Naties: 'maak steden inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam.'

Randvoorwaarden

Haalbaar – Binnen een afgesproken tijd, met een afgesproken budget wordt een bepaald resultaat behaald. Dit resultaat is toepasbaar in de gangbare praktijk.

Schaalbaar – Geschikt voor de gangbare praktijk en zoveel mogelijk gestandaardiseerd. Waar mogelijk wordt gebruikgemaakt van bestaande uniforme uitgangspunten, zoals standaarden, afspraken en normen.

Deelbaar – Het resultaat kan breed gebruikt worden. *Vendor lockins*¹ worden voorkomen.

Organisatie

De organisatie van deze City Deal is als volgt ingericht:

Projectorganisatie – De City Deal wordt aangestuurd en georganiseerd door een projectorganisatie die tenminste bestaat uit een projectmanager en projectsecretaris. De projectmanager is aangesteld door Agenda Stad en de initiërende Partijen in de voorfase van de City Deal. De projectorganisatie is verantwoordelijk voor het goed verlopen van de City Deal.

Bestuurdersnetwerk – Een keer per jaar wordt een bijeenkomst georganiseerd voor alle bestuurders die de City Deal hebben getekend (of hun opvolgers). Hierin wordt de voortgang gepresenteerd en vervolgstappen voorgesteld binnen en na de looptijd van de City Deal. Deze bijeenkomst vindt jaarlijks plaats in de eerste week van december.

Stuurgroep – Deze bestaat uit bestuurders en/of directeurs van de deelnemers aan de City Deal. De projectmanager rapporteert twee keer per jaar over de voortgang van de City Deal aan de stuurgroep. Op basis van deze evaluatie wordt de opzet van de City Deal geactualiseerd. In de stuurgroep zit tenminste een bestuurder van Stedennetwerk G40 en een vertegenwoordiger van het Ministerie van BZK.

¹ Vendor lockin: de situatie waarin een klant zo afhankelijk is van een leverancier dat afscheid nemen grote gevolgen heeft.

Kerngroep – Hierin zitten ten minste de projectmanager en afgevaardigden van het Ministerie van BZK en Stedennetwerk G40. De kerngroep is een wendbare, kleinere groep die besluiten voorbereidt en uitvoerende werkzaamheden bespreekt.

Kwaliteitsteams – Vanuit het netwerk van de City Deal worden kwaliteitsteams samengesteld die gevraagd en ongevraagd advies geven aan de werkgroepen. Leden van de teams zijn deelnemer aan de City Deal. Het betreft de volgende kwaliteitsteams: een algemeen kwaliteitsteam, een ontwerp-kwaliteitsteam, een technisch kwaliteitsteam, een kwaliteitsteam publieke en democratische waarden en een internationaal kwaliteitsteam. De kerngroep kan besluiten om kwaliteitsteams toe te voegen of op te heffen.

Werkgroep – Per proces, wordt een werkgroep geformeerd, waarin de procesvraag stapsgewijs wordt opgelost en instrumenten worden ontwikkeld. Deelnemers bepalen samen welke werkgroepen worden opgezet. Partijen nemen deel aan de werkgroepen. Iedere Partij neemt deel aan tenminste twee werkgroepen. In elke werkgroep zitten tenminste drie deelnemers waar het ontwikkelde instrument in de praktijk kan worden getest. Hierdoor ontstaan oplossingen die breed toepasbaar zijn en vraaggestuurd kunnen worden ingezet. Iedere werkgroep wordt getrokken door een van de deelnemende deelnemers aan die werkgroep. Daarnaast kent elke werkgroep een werkgroepsecretaris. Werkgroepen komen bijeen tijdens maandelijkse bijeenkomsten.

Communicatie – Resultaten en voortgang van lopende processen worden gedeeld met de rest van de vakwereld tijdens bijeenkomsten die tenminste twee keer per jaar worden georganiseerd door de projectorganisatie en in een publicatie die jaarlijks, zowel fysiek als online, verschijnt. Ook wordt er gepubliceerd in relevante vakmedia en waar mogelijk in landelijke publieksmedia.

De instrumenten waaraan wordt gewerkt

Stand van zaken werkgroepen (juni 2021)

In deze City Deal stellen de deelnemende partijen zich tot doel om processen te veranderen waarmee regio's, steden en dorpen worden ontworpen, ingericht, beheerd en bestuurd, zodat optimaal gebruik kan worden gemaakt van de kansen die digitalisering en technologisering bieden. Deze instrumenten geven handvatten aan die processen om regio's, steden en dorpen vorm te geven en beter te laten functioneren. Voor het beschrijven van de processen gebruiken we zoveel mogelijk uniforme uitgangspunten zoals afspraken, standaarden en normen.

De partners spannen zich gedurende de looptijd van de City Deal in om ten minste twaalf processen te veranderen, deze processen te borgen, te implementeren en opschaling te bereiken. Hieronder leest u met welke procesvragen we aan de slag zijn.

Overzicht werkgroepen

Werkgroep 1 - Aanbesteden Open Urban Data Platform	12
Werkgroep 2 - Effectieve datastrategie voor gemeenten.....	13
Werkgroep 3 - De slimme Omgevingswet.....	14
Werkgroep 4 - Sensor data & privacy.....	14
Werkgroep 5 - Vormgeving van de nieuwe stad / Ontwerpen met data.....	14
Werkgroep 6 & 7– Lokaal meten - Hoe betrek en activeer je burgers? & Lokaal meten - Vergelijken van uitkomsten tussen projecten.....	15
Werkgroep 8-9 - Smart Mobility	16
Werkgroep 10 - Businessmodellen voor de slimme stad	16
Werkgroep 11 – Ethiek.....	17
Werkgroep 12 - Modelverordening smartcitytoepassingen in de openbare ruimte.....	17
Werkgroep 13 - Crowd Safety Manager.....	18

Werkgroep 1 - Aanbesteden Open Urban Data Platform

Procesvraag: Hoe schrijf je een goede aanbesteding voor een urban data platform?

De werkgroep 'Aanbesteden Open Urban Data Platform' onderzoekt hoe gemeenten het beste een open urban data platform kunnen organiseren. Verschillende gemeenten onderzoeken de mogelijkheden hiervoor, bijvoorbeeld Rotterdam, Hilversum en ook Helmond (initiatiefnemer van de werkgroep). De werkgroep wil komen tot een flexibel Programma van Eisen voor het aanbesteden van een open urban data platform. Daarbij spelen aspecten als schaalbaarheid, flexibiliteit, deelbaarheid van gegevens, maar ook de borging van privacy, cybersecurity en data-autonomie een belangrijke rol. Tot nu toe ontwikkelt iedere stad zelf dit proces, maar is dat wel efficiënt? Is het niet beter om tot bepaalde standaarden te komen, zodat je makkelijker kennis kunt uitwisselen tussen

steden en met derde partijen. Het idee is om een raamovereenkomst te ontwikkelen en deze te toetsen bij verschillende gemeenten.

Hulpvraag: De werkgroep heeft experts nodig met technische kennis van urban data platforms en vanuit gemeentes mensen die vragen kunnen stellen over wat zij belangrijk vinden voor zulke platformen. Voor het opstellen van de raamovereenkomst zoeken ze ook een iemand die hier expertise voor heeft.

Beoogd eindresultaat: De werkgroep beoogt een raamwerkovereenkomst, waarmee een stuk uniformiteit en interoperabiliteit wordt gegarandeerd voor open urban data platformen. Daarnaast moet de raamwerkovereenkomst ook genoeg ruimte bieden voor specifieke wensen en eisen van een gemeente.

Deelnemende partijen: Gemeente Helmond (kartrekker), Gemeente Breda, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Rotterdam, CBS, Civity, Heijmans vastgoed, ICTU, Jelmer, NEN, Phbm, Rijksvastgoedbedrijf, WeCity.

Werkgroep 2 - Effectieve datastrategie voor gemeenten

Procesvraag: Hoe kunnen gemeenten op een verstandige manier omgaan met de verwerving en opslag van data uit de openbare ruimte?

Deze werkgroep heeft een (concept) datakookboek ontwikkeld, waarin staat beschreven hoe je data kunt gebruiken in concrete projecten, het kunt analyseren en welke keuzes kunnen worden gemaakt. Dit kookboek is dus een analyse tool en bedoeld als een levend document. Het datakookboek is in concept geschreven en wordt nu getoetst en waar dat nodig is aangevuld.

Er wordt steeds meer data verzameld in de openbare ruimte. En er is bij gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk behoefte naar realtime data om daarmee beslissingen te kunnen nemen. Daarom is er een Kookboek 'Effectieve datastrategie voor gemeenten' ontwikkeld die we in de City Deal verder uitwerken. Het kookboek staat in concept online op DMI (de City Deal's online werkomgeving). Dit kookboek biedt een stappenplan, verschillende 'recepten' en verwijzingen naar data-tools. Het kookboek kan op verschillende manieren gebruikt worden, aansluitend bij de behoefte en het kennisniveau van de organisatie. Het is een gids om concreet met data aan de slag te gaan, een inspiratiebron om te leren van anderen, en een naslagwerk om meer informatie te krijgen over nuttige tools. Eind augustus willen we de inhoud voor een eerste publicatie gereed hebben.

Een belangrijk onderdeel van het kookboek zijn de voorbeelden van hoe data is gebruikt in een project. Deze zijn uitgewerkt langs de 11 stappen (van formuleer de vraag tot en met evalueer het proces), zodat ze voor lezers herbruikbaar zijn.

Hulpvraag: Deze werkgroep zoekt organisaties die hun ervaring met het gebruik van data in projecten willen delen en feedback willen geven op de concepttekst. Kortom, er zijn usecases nodig, zodat dit datakookboek weer kan worden bijgesteld of aangepast.

Beoogd eindresultaat: Een datakookboek dat gemeenten ondersteunt met hoe ze data kunnen gebruiken in projecten. Het moet een analyse tool voor gemeentes worden, waarmee ze de verwerving en opslag van data effectief kunnen gaan gebruiken.

Deelnemende partijen: WeCity (kartrekker), Rijksvastgoedbedrijf, Waterschap Vallei en Veluwe, Gemeente Breda, Gemeente Capelle aan den IJssel, Stad Roeselare, Arcadis, CBS, Civity, FME, Fontys Hogeschool.

Werkgroep 3 - De slimme Omgevingswet

Procesvraag: Hoe kan het bevoegd gezag data en technologie inzetten om initiatiefnemers optimaal gebruik te laten maken van de mogelijkheden die de Omgevingswet gaat bieden?

Deze werkgroep probeert meer vanuit de initiatiefnemer te kijken wat de markt/particulier nodig heeft om optimaal gebruik te maken van de Omgevingswet en de DSO. Om te achterhalen wat de gebruiker van de Omgevingswet/ DSO verwacht, wil de werkgroep userstories verzamelen. Aan de hand daarvan willen ze kijken welke informatie marktpartijen en consumenten willen weten over de fysieke leefomgeving. Bijvoorbeeld om een vergunningsaanvraag zo volledig mogelijk te kunnen toetsen.

Hulpvraag: Welke partijen willen meedenken voor userstories van de Omgevingswet?

Beoogd einddoel: Een tool om gebruikers optimaal gebruik te maken van de Omgevingswet/ DSO.

Deelnemende partijen: Provincie Zuid-Holland (kartrekker), Platform31, Kennedy Van der Laan, Heijmans vastgoed, Overmorgen, Kadaster, Gemeente Capelle aan den IJssel, Gemeente Breda.

Werkgroep 4 - Sensor data & privacy

Procesvraag: Hoe voldoet de toepassing van sensoren in de openbare ruimte aan de AVG?

Deze werkgroep onderzoekt wat er allemaal bij komt kijken als je sensoren wilt gebruiken in de openbare ruimte. De definitie van een sensor is als volgt: 'sensoren zijn de apparaten die een veranderende situatie kunnen detecteren en de data hiervan verzenden.' De werkgroep heeft een inventarisatie gedaan van de technische aspecten van sensoren. Ze willen nu de volgende stap maken en kijken naar ethische aspecten en de AVG voor het gebruik van sensoren.

Hulpvraag: Welke gemeentes hebben ervaringen met het plaatsen van sensoren, en hebben op voorhand nagedacht over ethische aspecten en de AVG?

Beoogd eindresultaat: Een tool ontwikkelen waarmee gemeentes een aanbesteding kunnen doen om sensoren op te hangen in de openbare ruimte, rekening houdend met ethische vragen en AVG-regels.

Deelnemende partijen: Gemeente Den Haag (kartrekker), Gemeente Breda, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Helmond, Kadaster, Politie, Arcadis, Argaleo, Kennedy Van der Laan, Hogeschool Rotterdam.

Werkgroep 5 - Vormgeving van de nieuwe stad / Ontwerpen met data

Procesvraag: Hoe ziet de nieuwe stad eruit? Wat is de vormgeving die hoort bij een 'slimme stad'?

De werkgroep heeft verschillende fases bepaald voor het ontwerpen met data: de initiatief-fase, de ontwerp-fase en de realisatiefase. Die laatste is weer verschillend in buiten stedelijk gebied, stedelijk

gebied en randstedelijk gebied. Hoe kun je een matrix ontwikkelen voor verschillende stadia in het ontwerpproces aan hand van concrete voorbeelden? Die matrix zou kunnen aangeven op welk moment je data nodig hebt. De vraag is ook hoe je data goed kunt ontsluiten voor ontwerpers. Om die vraag te beantwoorden wordt een sessie georganiseerd in samenwerking met de werkgroep Effectieve datastrategie.

Hulpvraag: De werkgroep onderzoekt aan de hand van een casus in Den Bosch hoe data kan worden gebruikt in stedelijke ontwikkeling. Daarvoor zoekt de werkgroep stakeholders die betrokken zijn bij verschillende ontwikkelfases en wil ze onderzoeken tegen welke problemen ze aanlopen.

Beoogd eindresultaat: Een tool maken waarmee je stedelijke gebieden met behulp van data kunt ontwerpen.

Deelnemende partijen: NVTL (kartrekker), BNA, Civity, AM, Overmorgen, Gemeente Sittard-Geleen, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Deventer, Ministerie van IenW, Rijksvastgoedbedrijf.

Werkgroep 6 & 7– Lokaal meten - Hoe betrek en activeer je burgers? & Lokaal meten - Vergelijken van uitkomsten tussen projecten

Procesvraag 1: Hoe betrek inwoners bij burgermeetinitiatieven en zorg je er voor dat informatie leidt tot gedragsverandering en hoe je dat kan laten aansluiten op het beleid van de gemeente?

Procesvraag 2: Hoe kunnen de uitkomsten van verschillende burgermeetinitiatieven met elkaar worden vergeleken?

De City Deal-instrumenten 'Lokaal Meten - Vergelijken projecten' en 'Lokaal Meten - Betrek je burger' worden opgeschaald naar Europees niveau. In samenwerking met Eurocities, het Europese netwerk van meer dan 190 steden in 38 landen, worden deze instrumenten doorontwikkeld onder de naam *CitiMeasure - using citizen measurement to create smart, sustainable and inclusive cities*.

De komende twee jaar zal Eurocities Europese steden, netwerken van belanghebbenden en instellingen betrekken om bij te dragen aan de ontwikkeling van drie meetinstrumenten voor Europese burgers. Twee daarvan zijn een directe opschaling van de City Deal-instrumenten 'Lokaal Meten - Vergelijken projecten' en 'Lokaal Meten – Hoe betrek je burgers'. In het Europese project wordt daarnaast nog een instrument ontwikkelt om de democratie te beschermen en de inclusiviteit van meetinitiatieven te waarborgen. Daarnaast worden de drie instrumenten getest in Europese steden en er wordt een Europees kenniscentrum voor burgermeetinitiatieven opgericht.

In steeds meer gemeenten wordt geëxperimenteerd met burgermeetinitiatieven. Daarbij worden door burgers, met steun van de gemeente, sensoren opgehangen om een bepaald aspect van de leefbaarheid in die wijk te meten. Het verzamelen van data biedt de inwoners inzicht in hun eigen leefomgeving en geeft aan hoe ze deze kunnen versterken. Voor gemeenten (en andere overheden) biedt dit het voordeel dat ze hun beleid en dienstverlening veel preciezer kunnen afstemmen op de werkelijkheid (op meetresultaten in plaats van op aannames) en daardoor veel effectiever kunnen werken. Er zijn echter ook nadelen en uitdagingen.

Een van de vragen is hoe je inwoners betreft bij deze meet projecten. De projecten zijn immers alleen een succes als er veel inwoners mee meten en als inwoners de uitkomsten serieus nemen en er hun gedrag op aanpassen.

Een ander probleem met betrekking tot burgermeetinitiatieven is dat het op dit moment nog ingewikkeld is om uitkomsten te delen tussen verschillende projecten. Bijvoorbeeld omdat andere sensoren worden gebruikt en deze anders worden gekalibreerd. Of omdat data op een andere manier wordt verwerkt. Dat leidt er toe dat data uit de ene gemeente niet vergelijkbaar is met data uit een andere gemeente. Bovendien is het lastig om nieuwe generatie sensoren aan te haken, waardoor innovatie van sensoren vertraagt.

Deelnemende partijen werkgroep 6: Gemeente Zwolle (kartrekker), Gemeente Apeldoorn, Gemeente Capelle aan den IJssel, Gemeente Helmond, Gemeente Heerlen, Gemeente Rotterdam, Gemeente Sittard-Geleen, ICTU, Kadaster, Politie, Overmorgen, DHM-infra, RIVM.

Deelnemende partijen werkgroep 7: RIVM (kartrekker) Gemeente Amersfoort, Stad Roeselare, Kadaster, Arcadis, Civity, CBS.

Werkgroep 8-9 - Smart Mobility

Procesvraag: Hoe wordt smart mobility onderdeel in de slimme stad?

Smart Mobility heeft drie tools:

- Smart Traffic tbv nood- en hulpdiensten
- Deelmobiliteit en -hubs
- Logistieke platformen

De vraag is hoe kun je smart mobility tools inzetten om opgaves van gemeentes op te lossen. Tot nu toe is vooral de tool van deelmobiliteit het populairst. De vraag is waar de grootste behoefte ligt voor gemeentes. Gemeentes willen nu bijvoorbeeld al smart mobility uitvoeren, maar is dit praktisch haalbaar en wat is de huidige stand van kennis hierover bij gemeentes? En wie (welke afdelingen) moeten vanuit gemeenten meedoen om stappen te kunnen maken bij deze instrumenten.

Hulpvraag: Hoe moeten we smart mobility realiseren? Welke gemeenten willen meedoen? En welke afdelingen moeten hierbij worden betrokken.

Beoogd eindresultaat: Smart mobility als onder onderdeel van de smart city op gebied van logistiek, nood- en hulpdiensten en deelmobiliteit.

Deelnemende partijen: Ministerie van IenW (kartrekker), Rijksvastgoedbedrijf, Provincie Zuid-Holland, Gemeente Amersfoort, Gemeente Deventer, Gemeente Heerlen, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Rotterdam, Gemeente Zwolle, DHM-Infra, Heijmans vastgoed, VodafoneZiggo

Werkgroep 10 - Businessmodellen voor de slimme stad

Procesvraag: Wat is het businessmodel voor de smart city?

Welke nieuwe samenwerkingsmodellen zijn er nodig om de slimme stad te realiseren?

Gebiedsontwikkeling verandert door het gebruik van data en technologie en gebieden krijgen meer waarde, maar op een andere manier dan we tot nu toe gewend waren. Hoe kunnen stakeholders in

een gebied samenwerken voor bijvoorbeeld het verbeteren van de leefkwaliteit, mobiliteit en energie?

Daarvoor ontwikkeld de werkgroep een stappenplan/model voor nieuwe samenwerkingen. Ze onderzoeken welke doelen willen samenwerkingspartners samen bereiken en wat is de meerwaarde van de slimme stad. Bovendien is de vraag hoe we de slimme stad gaan financieren? En hoe we publieke waarden kunnen borgen en ethische vragen kunnen toetsen?

Hulpvraag: Op dit moment is het te vroeg om concrete vraag te stellen. Dit is een soort toepassingstoets van andere werkgroepen.

Beoogd eindresultaat: Samenwerkings- en financieringsmodellen die op basis van nieuwe waarden uit slimme gebiedsontwikkelingen op een slimme, duurzame en democratische manier een (grotere) bijdrage leveren aan oplossingen voor maatschappelijke opgaven.

Deelnemende partijen: Heijmans vastgoed (kartrekker), FME, Ministerie van IenW, WE Consulting, Rijksvastgoedbedrijf, AM, gemeente Deventer, Rijksvastgoedbedrijf, PHBM, gemeente Zwolle, VodafoneZiggo, Argaleo, Kennedy van der Laan, ELBA\REC.

Wergroep 11 – Ethiek

Procesvraag: Hoe hou je als organisatie altijd goed rekening met (nieuwe) ethische dilemma's als gevolg van digitalisering en technologisering?

Bij het besturen, ontwerpen, inrichten en beheren van de smart city lopen we tegen nieuwe ethische vragen aan. Daarvoor is het zinvol om advies te krijgen van externen. Ethici, filosofen, maar ook inwoners. Verschillende gemeenten hebben ervaring opgedaan met het inrichten van een ethical board. Wat kunnen anderen daarvan leren? En hoe betrek je je organisatie erbij? En hoe gebruik je de adviezen optimaal?

Tot nu toe heeft deze groep een inventarisatie gemaakt van ethische tools/methodes die worden gebruikt om ethische smart city vraagstukken te bespreken. Er zijn een aantal sessies georganiseerd om verschillende tools diepgaand te bespreken. Nu gaat de werkgroep onderzoeken wanneer welke tool het beste kan worden gebruikt?

Hulpvraag: Wanneer pas je welk instrument toe? De werkgroep zoekt gemeenten die ervaring hebben om te werken met een ethische tool.

Beoogd eindresultaat: Een tool ontwikkelen die inzicht geeft in welke ethische tool (en op welk moment) je het beste kunt gebruiken voor verschillende type ethische dilemma's van digitaliserings- en technologiseringsprojecten.

Deelnemende partijen: Gemeente Enschede (kartrekker) Ministerie van IenW, Waterschap Vallei en Veluwe, Gemeente Amersfoort, Gemeente Breda, Gemeente Helmond, Stad Roeselare, Gemeente Zwolle, PHBM

Wergroep 12 - Modelverordening smartcitytoepassingen in de openbare ruimte

Procesvraag: Hoe kan je smartcitytoepassingen in de openbare ruimte door (lokale) wet- en regelgeving reguleren?

Er zijn steeds meer partijen die smartcitytoepassingen willen toevoegen aan de openbare ruimte. Denk bijvoorbeeld aan allerlei soorten sensoren. Er zijn ook steeds meer lokale overheden die dit willen reguleren, zodat er geen wildgroei aan smartcitytoepassingen in de openbare ruimte ontstaat. Anita Nijboer heeft een modelverordening opgesteld en die wordt nu in de praktijk getoetst. Rotterdam heeft modelverordening getest en daaruit kwamen vragen uit op juridisch gebied, die lijst wordt opgesteld. Ook kwam er tijdens deze werkgroep ter sprake dat er in Amsterdam al een meldplicht is rondom sensoren, hiermee wordt in contact getreden.

Hulpvraag: De vragen die uit de toetsing kwamen van Rotterdam worden voorgelegd aan andere werkgroepen.

Beoogd eindresultaat: De modelverordening kan in de praktijk worden gebruikt door gemeentes en andere lokale overheden.

Deelnemende partijen: Kennedy van der Laan (kartrekker), Provincie Zuid-Holland, Gemeente Capelle aan den IJssel, Gemeente Den Haag, Gemeente Enschede, Gemeente Helmond, Gemeente 's-Hertogenbosch, Stad Roeselare, Kadaster

Werkgroep 13 - Crowd Safety Manager

Procesvraag: Hoe kun je drukte in steden managen, zodat het coronavirus zich minder gemakkelijk kan verspreiden?

Door drukte in steden verspreidt het coronavirus zich. Hoe kun je drukte in steden managen, zodat dit minder gemakkelijk gebeurt? Met dit instrument kun je realtime drukte in een steden meten en communiceren met mensen in de stad. Dat is nuttig in deze bijzondere coronatijden, maar ook daarna. Bijvoorbeeld voor bewoners van wijken rondom risicovolle gebieden als chemische fabrieken.

Technisch is deze werkgroep ver, in Den Bosch, Breda en Den Haag zijn er al dashboards waarmee je voetgangersdata verzamelt en zo crowd managing doet. Alle drie systemen gaan/zijn live de komende tijd. Daarna wordt met elkaar geleerd hoe we die systemen kunnen finetunen.

Hulpvraag: Ethiek is momenteel een belangrijk vraagstuk voor de werkgroep. In samenwerking met de werkgroep Ethiek en de Nationale Politie wordt nu een ethische tafel opgezet, waarin we in een dagdeel de crowd safety manager vanuit ethisch perspectief bekijken samen met een groep verschillende stakeholders.

Beoogd einddoel: Het managen van drukte in steden doormiddel van een crowd management dashboard.

Deelnemende partijen: Argaleo (kartrekker), Gemeente Breda, Gemeente Den Haag, Gemeente 's-Hertogenbosch, Politie, CBS, Arcadis